

คำนำ

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนเกษตร ภายใต้แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม รวมทั้งสภาพปัญหาของเกษตรกรซึ่งมีพื้นที่อยู่ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมของภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินงานตามแผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ อีกทั้งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบผลการพัฒนาหลังสิ้นสุดแผนฯ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๘ จังหวัดสุราษฎร์ธานี หวังว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนราชการเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบผลการพัฒนา ประกอบการพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ให้กับครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในเขตโครงการพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ ต่อไป ในการศึกษาครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ส่วนวิจัยและประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๘
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน ๒๕๖๐

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ เหตุผลความจำเป็น	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	๒
๑.๓ ขอบเขตการศึกษา	๓
๑.๔ วิธีการศึกษา	๓
๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๓
บทที่ ๒ สภาพทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	๔
๒.๑ สภาพทั่วไปของพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	๔
บทที่ ๓ ผลการศึกษา	๗
๓.๑ สภาพคร้วเรือนเกษตรและพื้นที่ถือครองการเกษตร	๗
๓.๒ การเป็นสมาชิกของกลุ่ม / สถาบันต่างๆ	๘
๓.๓ รายได้ - รายจ่ายเงินสดคร้วเรือน	๘
๓.๔ รายได้เงินสดสุทธิคร้วเรือน	๑๔
๓.๕ ทรัพย์สินของคร้วเรือน	๑๔
๓.๖ หนี้สินของคร้วเรือน	๑๔
๓.๗ มูลค่าทรัพย์สินสุทธิและความสามารถในการชำระหนี้สิน	๑๗
บทที่ ๔ สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๘
๔.๑ สรุป	๑๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา และพื้นที่ถือครอง	๗
๒. ร้อยละของคนในครัวเรือนแยกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม	๘
๓. รายได้ - รายจ่ายเงินสดครัวเรือน	๙
๔. รายได้ - รายจ่าย และรายได้สุทธิ ทางด้านพืชของครัวเรือนเกษตร	๑๐
๕. รายได้ - รายจ่าย และรายได้สุทธิ ทางด้านปศุสัตว์ของครัวเรือนเกษตร	๑๐
๖. รายได้ - รายจ่าย และรายได้สุทธิ ทางด้านประมงของครัวเรือนเกษตร	๑๐
๗. รายได้อื่นของครัวเรือน	๑๑
๘. รายจ่ายอื่นของครัวเรือน	๑๒
๙. มูลค่าทรัพย์สินปลายปีของครัวเรือนเกษตรแยกตามชนิดทรัพย์สิน	๑๕
๑๐. มูลค่าทรัพย์สินสุทธิและความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกร	๑๗

บทที่ 1

บทนำ

1.1 เหตุผลความจำเป็น

1.1.1 แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. 2560-2564 มีวัตถุประสงค์เพื่อ อนุรักษ์ ป่าไม้และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เพิ่มปริมาณและประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรน้ำ ตลอดจนฟื้นฟูคุณภาพน้ำ เพิ่มความอุดมสมบูรณ์และประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดิน ส่งเสริมพัฒนาการผลิตอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ ขับเคลื่อนการบริหารดำเนินงานแบบองค์รวมอย่างบูรณาการให้เกิดเอกภาพและมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยดำเนินการในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช 10 อำเภอ จังหวัดพัทลุง 2 อำเภอ และจังหวัดสงขลา 1 อำเภอ พื้นที่รวม 1.99 ล้านไร่

1.1.2 วิสัยทัศน์

พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ สิ่งแวดล้อมสมดุล ประชาชนมีความสุข ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.3 พันธกิจ

- 1) อนุรักษ์ ป่าไม้และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่
- 2) เพิ่มปริมาณและประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรน้ำ ตลอดจนฟื้นฟูคุณภาพน้ำ
- 3) เพิ่มความอุดมสมบูรณ์และประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดิน
- 4) ส่งเสริมพัฒนาการผลิตอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ
- 5) ขับเคลื่อนการบริหารดำเนินงานแบบองค์รวมอย่างบูรณาการให้เกิดเอกภาพและมีประสิทธิภาพ
- 6) เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

1.1.4 เป้าประสงค์

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีความสมดุลและเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของประชาชน
- 2) ความมีความสุขของประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพิ่มขึ้น
- 3) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรและรายได้ของประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพิ่มขึ้น
- 4) ประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีอาชีพที่มั่นคงและรายได้ที่แน่นอน ตลอดจนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สมดุล

1.1.5 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ข้อมูลปีฐาน (ปี ๒๕59)	เป้าหมายสะสม					รวม
		2560	2561	2562	2563	2564	
๑) พื้นที่ป่าไม้ได้รับการดูแลรักษา และฟื้นฟูให้มีสภาพสมบูรณ์ ร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ลุ่มน้ำ	๔๔๙,๓๙๕ ไร่ ร้อยละ ๒๓.๖๕ พื้นที่ทั้งหมด	ร้อยละ ๒๕					ร้อยละ๒๕
๒) คุณภาพดินได้รับการฟื้นฟูให้สามารถใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๓๐	พื้นที่ที่มีปัญหา 121,244 ไร่	ร้อยละ 6	ร้อยละ 12	ร้อยละ 18	ร้อยละ 24	ร้อยละ 30	ร้อยละ30
๓) ประชาชนมีน้ำอุปโภคและบริโภคอย่างเพียงพอ	ขาดแคลนน้ำ ๒๘ หมู่บ้าน		๒๐ หมู่บ้าน			๒๘ หมู่บ้าน	๒๘ หมู่บ้าน
๔) แม่น้ำปากพนังมีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ขึ้นไป ร้อยละ ๗๐	ร้อยละ ๖๖ (ค่าเฉลี่ยปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙)	ร้อยละ 66	ร้อยละ67	ร้อยละ68	ร้อยละ69	ร้อยละ๗๐	ร้อยละ๗๐
๕) ดัชนีความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๘๖	ร้อยละ 81.93	ร้อยละ 8๒	-	ร้อยละ 84	-	ร้อยละ8๖	ร้อยละ8๖
๖) รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๐	98,584.28 บาท/ครัวเรือน	ร้อยละ 4	-	ร้อยละ 4	-	ร้อยละ 20	ร้อยละ 20
๗) ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๐	60,392 บาท/คน/ปี	ร้อยละ 4	ร้อยละ 8	ร้อยละ 12	ร้อยละ 16	ร้อยละ 20	ร้อยละ 20
๘) ครัวเรือนยากจนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. ของประชาชนลดลง ร้อยละ ๒๐	2,130 ครัวเรือน	ร้อยละ 4	ร้อยละ 8	ร้อยละ 12	ร้อยละ 16	ร้อยละ 20	ร้อยละ 20

1.1.6 ประเด็นยุทธศาสตร์

- 1) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 สงวน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้
- 2) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ควบคุม ป้องกันมลพิษและเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำ
- 4) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาอาชีพให้เกิดความมั่นคง
- 5) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตและสังคม
- 6) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

1.1.7 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 8 ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้วัดผลการพัฒนาในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

1.2.1 เพื่อศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ก่อน/ระหว่าง และหลังการดำเนินงานตามแผนแม่บทฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบผลการพัฒนาหลังสิ้นสุดแผนฯ

1.2.2 เพื่อศึกษาดัชนีความเหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ

1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ทศนคติและแนวคิดในการประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ดำเนินการศึกษาครัวเรือนเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการฯ จำนวนรวม 190 ครัวเรือน เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำฯ

1.4 วิธีการศึกษา

1.4.1 ประเด็นการศึกษาประกอบด้วย

- (1) สภาพทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกร
- (2) จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- (3) ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตร
- (4) ลักษณะการใช้ที่ดินในการเกษตร
- (5) ผลผลิตทางการเกษตร
- (6) รายได้ รายจ่าย และรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร
- (7) รายได้สุทธิรวมของครัวเรือนเกษตรกร(ในและนอกภาคเกษตร) ในโครงการฯ
- (8) ภาวะทรัพย์สิน หนี้สินของครัวเรือน
- (9) ดัชนีความเหมาะสมของเกษตรกร

1.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจครัวเรือนเกษตรกรโดยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ของหน่วยงานต่างๆ และสุ่มหาเกษตรกรตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วนกระจายตามแต่ละชนิดการผลิต พืช ปศุสัตว์ และประมง เพื่อสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลในช่วงปีการเพาะปลูก 2559/2560 (1 พฤษภาคม 2559 – 30 เมษายน 2560)

(2) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ เพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมของภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรก่อน ระหว่าง และ หลังการดำเนินการตามแผนแม่บทฯ

1.4.3 ตัวชี้วัดความสำเร็จ ของการพัฒนาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะสั้น ตามเป้าหมายของแผนแม่บทฯ กล่าวคือ

1) ดัชนีความเหมาะสมของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพิ่มขึ้นร้อยละ 86 ในปี 2564

๒) รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร ในพื้นที่โครงการลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ในปี 2564

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นำผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นฐานของการวัดผลการพัฒนาว่าเป็นไปตามเป้าหมายของแผนฯ หรือไม่อย่างไร เมื่อมีการดำเนินงานไประยะหนึ่งหรือเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของแผน

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของพื้นที่โครงการลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.1.1 สภาพทั่วไปลุ่มน้ำปากพนัง

พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ในปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งหมด 1,989,932 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด 13 อำเภอ 77 ตำบล 10 เทศบาล 662 หมู่บ้าน ได้แก่

จังหวัดนครศรีธรรมราช 10 อำเภอ 73 ตำบล 10 เทศบาล 633 หมู่บ้าน พื้นที่ 1,838,865 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร อำเภอเฉลิมเกียรติ อำเภอชะอวด อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอจุฬาภรณ์ อำเภอพระพรหม และพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอลานสกา

จังหวัดพัทลุง 2 อำเภอ 2 ตำบล 18 หมู่บ้าน พื้นที่ 71,007 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่บางส่วนของอำเภอควนขนุน และอำเภอป่าพะยอม

จังหวัดสงขลา 1 อำเภอ 2 ตำบล 11 หมู่บ้าน พื้นที่ 80,060 ไร่ เป็นพื้นที่บางส่วนของอำเภอระโนด

อดีตของกลุ่มน้ำแห่งนี้เคยเป็นพื้นที่ลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูก มีการทำนามากที่สุด โดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำปากพนัง ซึ่งเป็นสายน้ำสำคัญของลุ่มน้ำปากพนังจึงเป็นแหล่งปลูกข้าวของภาคใต้ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองทุกๆ ด้าน จนเป็นที่รู้จักของผู้คนอย่างกว้างขวาง ในนาม "เมืองอู่ข้าวอู่น้ำ"

ปัจจุบันเมื่อเวลาผ่านไป "ลุ่มน้ำปากพนัง" ที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับมีปัญหาหลายประการเกิดขึ้น ด้วยสาเหตุจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป คือ จากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการใช้น้ำย่อมมีปริมาณมากขึ้นด้วย แต่ป่าไม้ต้นน้ำลำธารที่ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วทำให้ปริมาณน้ำจืดที่เคยดูดซับไว้แล้วทยอยปล่อยลงในแม่น้ำปากพนัง และลำน้ำสาขาในช่วงฤดูแล้งลดลงด้วย น้ำจืดที่เคยมีใช้ปีละ 9 เดือน ในปัจจุบันเหลือเพียงปีละ 3 เดือน และเนื่องจากลักษณะของแม่น้ำปากพนังมีระดับท้องน้ำอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล และมีความลาดชันน้อย เมื่อน้ำจืดทางด้านต้นน้ำมีปริมาณน้อย ทำให้น้ำเค็มสามารถรุกเข้าเข้าไปในแม่น้ำปากพนัง และลำน้ำสาขาเป็นระยะทางเกือบ 100 กิโลเมตร นอกจากนี้ทางตอนใต้ของลุ่มน้ำปากพนังยังมี "พรุควนเคร็ง" ซึ่งเป็นที่ลุ่มขนาดใหญ่ ประมาณ 200,000 ไร่ มีน้ำท่วมขังตลอดปี และมีสภาพเป็นดินกรด และน้ำเปรี้ยว ราษฎรไม่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้ รวมทั้งน้ำเน่าเสียจากการทำนากุ้งได้ไหลลงในลำน้ำต่างๆ จนไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการเพาะปลูกได้กลายเป็นปัญหาระหว่างชาวนาข้าวและชาวนากุ้งอีกด้วย ปัญหาอุทกภัยยังเป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของลุ่มน้ำปากพนังที่จะเกิดในช่วงฤดูฝน เนื่องจากมีปริมาณฝนตกมากในลุ่มน้ำแต่พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นพื้นที่ราบแบน มีความลาดชันน้อย ประกอบกับภาวะอุทกภัยมักจะเกิดในช่วงน้ำทะเลหนุนสูง ทำให้ระบายน้ำออกสู่ทะเลได้ยาก สภาพน้ำท่วมจึงทำความเสียหายให้แก่พื้นที่เพาะปลูก และพื้นที่ชุมชนเมืองเป็นบริเวณกว้าง

น้ำจืด - น้ำเค็ม - น้ำเปรี้ยว จึงเป็นปัญหาที่ชาวลุ่มน้ำปากพนัง ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เป็นสาเหตุในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาข้าวได้รับความเสียหาย ผลผลิตตกต่ำ ราษฎรมีฐานะยากจนลง ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไข และการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังตามแนวพระราชดำริจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ให้กลับคืนสู่ลุ่มน้ำปากพนัง ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาได้

2.1.2 ลักษณะทางกายภาพและภูมิประเทศ

ลุ่มน้ำปากพรมีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยม สภาพภูมิประเทศประกอบด้วยเทือกเขาสูงชันทางด้านตะวันตกของพื้นที่ลุ่มน้ำโดยทอดตัวยาวตามแนวเหนือ-ใต้ เกือบขนานกับแนวชายฝั่งทะเล สภาพของพื้นที่จะลาดเอียงลงมาทางด้านตะวันออกของลุ่มน้ำจนถึงชายฝั่งทะเล โดยจุดสูงสุดของพื้นที่อยู่ที่เทือกเขาหลวงสูง 1,365 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพพื้นที่ลุ่มน้ำปากพรม แบ่งออกได้ 4 ลักษณะ คือ บริเวณที่เป็นเทือกเขาบรรทัดทางด้านตะวันตกของพื้นที่ลุ่มน้ำ อันเป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำปากพรม ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของลุ่มน้ำ มีความลาดชันของพื้นที่โดยเฉลี่ยมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ถัดจากพื้นที่ภูเขาทางด้านตะวันออก สภาพพื้นที่จะค่อยๆ ลาดลงมาเป็นที่ลาดเชิงเขา มีลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนชันถึงพื้นที่ค่อนข้างเรียบ ถัดลงมาตอนกลางของพื้นที่ ลุ่มน้ำจะปรากฏมีแนวสันทรายทะเลเก่าอยู่ 2 แนว ทอดตัวตามแนวเหนือ-ใต้ และในระหว่างแนวของสันทรายทะเลเก่า ทั้งสองนี้จะเป็นที่ราบลุ่มต่ำประกอบด้วยพื้นที่พรุ และพื้นที่ดินเปรี้ยวจัดเป็นส่วนใหญ่ ถัดจากสันทรายทะเลเก่าออกมาทางด้านตะวันออก เป็นพื้นที่ราบลาดเทลงสู่แม่น้ำปากพรมฝั่งตะวันตก เป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดของลุ่มน้ำปากพรม ส่วนพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำปากพรมกับสันทรายริมทะเลเป็นพื้นที่ราบลุ่ม แอ่งที่ลุ่มอยู่ก่อนไปทางสันทราย และมีแนวเกือบขนานกับสันทรายด้านที่ชิดกับสันทรายเป็นแอ่งน้ำมีน้ำท่วมขัง

สำหรับแม่น้ำสายปากพรมมีต้นกำเนิดจากควนหินแท่น และควนหินแก้วทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาบรรทัด บริเวณที่เป็นรอยต่อระหว่างเขต 3 อำเภอ คืออำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ลำน้ำมีทิศทางการไหลจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ ผ่านอำเภอชะอวด อำเภอเชียรใหญ่ และอำเภอปากพรม ลงสู่อ่าวปากพรมบริเวณบ้านปากน้ำ ความยาวของลำน้ำปากพรมจากต้นน้ำถึงจุดที่ไหลลงอ่าวปากพรมยาวประมาณ 150 กิโลเมตร โดยที่แม่น้ำปากพรมตอนต้นเรียกว่า ห้วยน้ำใส และคลองไม้เสียบ ช่วงที่ไหลผ่านอำเภอชะอวด และอำเภอเชียรใหญ่เรียกว่าคลองชะอวด ช่วงที่ไหลผ่านอำเภอปากพรมเรียกว่าแม่น้ำปากพรม ลำน้ำสาขาซึ่งเป็นแหล่งน้ำต้นทุนของแม่น้ำปากพรม ส่วนใหญ่จะไหลลงมาจากเทือกเขาบรรทัดซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตก ลำน้ำสาขาที่สำคัญ ได้แก่คลองลาไม คลองถ้ำพระ คลองรากไม้ คลองซ้อง คลองเชียรใหญ่ คลองบางไทร คลองเสาธง คลองชะเมา ฯลฯ ส่วนลำน้ำสาขาทางทิศตะวันออกของแม่น้ำปากพรม ตั้งแต่ตอนใต้ของอำเภอเชียรใหญ่ลงไปเป็นลำน้ำที่ช่วยระบายน้ำจากแม่น้ำปากพรมลงทะเล ได้แก่ คลองปากพรม (คลองหัวไทร) คลองท่าพญา คลองบางพรุ คลองบางทราย คลองบางโต คลองบางไทรปก ฯลฯ

2.1.3 สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากลุ่มน้ำปากพรมตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกภาคใต้ของประเทศไทย สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เกิดฤดูกาล 2 ฤดู คือฤดูฝนและฤดูร้อน โดยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดผ่านช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ก่อให้เกิดปริมาณฝนในบริเวณพื้นที่ไม่มากนักเพราะมีภูเขาสูงด้านทิศตะวันตก วางแนวขวางทิศทางลม ส่วนลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านบริเวณอ่าวไทยในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม ก่อให้เกิดปริมาณฝนตกชุก

2.1.4 สภาพดิน

สภาพดินในพื้นที่โครงการฯ ส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอน น้ำทะเล เนื่องจากน้ำทะเลเคยท่วมถึงพื้นที่ราบมาก่อน มีลักษณะเป็นดินเหนียวเนื้อดินละเอียดมาก การระบายน้ำไม่ดี ความอุดมสมบูรณ์สูงปานกลางเหมาะสำหรับการทำนาและปลูกพืชยืนต้น พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ปลูกข้าวประสบปัญหาเรื่องดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากขาดการ ปรับปรุงดิน มีการใช้ปุ๋ยน้อย และมีการเผาตอซังหลังเก็บเกี่ยว และไม่ได้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เลย เนื่องจากจำนวน วัว ควาย น้อยลงมาก นอกจากนี้พื้นที่บางส่วนประสบ

กับปัญหาดินเค็ม และดินเปรี้ยว จึงเป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวต่ำมาก อีกประการหนึ่ง คือ การมีน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝนทำให้มีข้อจำกัดต่อการปลูกพืชผลต่างๆ ยกเว้นปลูกข้าวได้อย่างเดียว

2.1.5 ลักษณะการทำการเกษตรในพื้นที่โครงการฯ

การใช้ที่ดินในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี 2552 ของกรมพัฒนาที่ดิน สามารถสรุปประเภทการใช้ที่ดินของพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ที่มีเนื้อที่ทั้งหมด 1,989,932 ไร่

2.1.5.1 พื้นที่เกษตรกรรม เนื้อที่ 1,225,265 ไร่ หรือร้อยละ 61.56 ประกอบด้วย

(1) พื้นที่นาข้าว	เนื้อที่	440,152 ไร่
(2) พื้นที่ไม้ยืนต้น	เนื้อที่	515,838 ไร่
(2.1) พื้นที่ปลูกยางพารา	เนื้อที่	390,906 ไร่
(2.2) พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน	เนื้อที่	89,456 ไร่
(2.3) พื้นที่ปลูกสนประดิพัทธ์	เนื้อที่	32,558 ไร่
(2.4) พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นอื่นๆ	เนื้อที่	2,918 ไร่
(3) พื้นที่ปลูกไม้ผล	เนื้อที่	132,594 ไร่
(4) พื้นที่ปลูกพืชสวน/พืชไร่	เนื้อที่	23,093 ไร่
(5) พื้นที่ปลูกพืชไร่อื่นๆ	เนื้อที่	1,621 ไร่
(6) พื้นที่ทุ่งหญ้าและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	เนื้อที่	2,477 ไร่
(7) พื้นที่สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	เนื้อที่	132,594 ไร่

2.1.5.2 พื้นที่ป่าไม้ เนื้อที่ 348,680 ไร่ ร้อยละ 17.54 ประกอบด้วย ป่าดิบรอสภาพพื้นที่ฟู ป่าดิบสมบูรณ์ ป่าชายเลนรอสภาพพื้นที่ฟู ป่าชายเลนสมบูรณ์ ป่าพรุรอสภาพพื้นที่ฟู และป่าพรุสมบูรณ์

2.1.5.3 พื้นที่น้ำ เนื้อที่ 45,992 ไร่ ร้อยละ 2.31 ประกอบด้วย แม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ บึง อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในไร่นา และคลองชลประทาน

2.1.5.4 พื้นที่ชุมชนและสิ่งก่อสร้าง เนื้อที่ 159,520 ไร่ ร้อยละ 8.01 ประกอบด้วย ตัวเมือง ย่านการค้า หมู่บ้าน สถานที่ราชการ สนามบิน สถานีรถไฟ ท่าเรือ ถนน นิคมอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรม และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

2.1.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด เนื้อที่ 210,880 ไร่ ร้อยละ 10.60 ประกอบด้วย ทุ่งหญ้า ไม้ละเมาะ พื้นที่ลุ่ม เหมืองแร่ บ่อลูกรัง และพื้นที่ถมดิน

บทที่ 3 ผลการศึกษา

3.1 สภาพครัวเรือนเกษตรกรและพื้นที่ถือครองการเกษตร

จากการศึกษาสภาพครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในโครงการพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพอย่างครบวงจร และเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรม สรุปได้ดังนี้

3.1.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่ามีจำนวนเฉลี่ย 3.73 คนต่อครัวเรือน

3.1.2 ระดับการศึกษา พบว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถม เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 56.32 ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาเป็นระดับมัธยม ร้อยละ 32.11 ระดับ ปวช./ปวส. และ ปริญญาตรี จำนวนเฉลี่ยเท่ากัน คือ ร้อยละ 5.79 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

3.1.3 จำนวนพื้นที่ถือครอง เกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ พบว่า มีพื้นที่ถือครอง คิดเป็นจำนวนเฉลี่ย 23.95 ไร่ต่อครัวเรือน ลักษณะการถือครองเป็นพื้นที่ถือครองของตนเองเฉลี่ย 16.36 ไร่ต่อครัวเรือน เป็นพื้นที่เช่า และได้ทำฟรี เฉลี่ย 4.45 และ 2.77 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ มีพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทาน จำนวน 12.05 ไร่ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน จำนวน 8.76 ไร่ และเป็นพื้นที่อาศัย/ไม่ระบุเขตพื้นที่ จำนวน 3.14 ไร่ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา และพื้นที่ถือครอง

หน่วย : ครัวเรือน

รายการ	เฉลี่ย (ไร่ : ครัวเรือน)	ร้อยละ
1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	3.73	100.00
2. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (คน)	190	100.00
ไม่ได้เรียน	-	-
ระดับประถม	107	56.32
ระดับมัธยม	61	32.11
ปวช./ปวส.	11	5.79
ปริญญาตรี	11	5.79
3. จำนวนพื้นที่ถือครอง (ไร่)	23.95	
4. การถือครองที่ดิน (ไร่)		
ของตนเอง	16.45	68.68
เช่า	4.54	18.96
ทำฟรี	2.77	11.57
อื่นๆ (ไม่มีเอกสารสิทธิ์)	0.19	0.79
5. จำนวนพื้นที่แยกตามพื้นที่ชลประทาน		
ในเขตชลประทาน (ไร่)	12.05	50.71
นอกเขตชลประทาน (ไร่)	8.76	36.58
ที่อยู่อาศัย/ไม่ระบุ (ไร่)	3.14	13.11

ที่มา : จากการสำรวจ

3.2 การเป็นสมาชิกของกลุ่ม/สถาบันต่างๆ

พบว่า การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสถาบัน ร้อยละ 96.32 และไม่ได้เป็นสมาชิกหรือกลุ่มสถาบันใดๆ เฉลี่ยร้อยละ 3.68 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดตามลำดับ โดยในส่วนที่เป็นสมาชิกนั้นส่วนใหญ่ของครัวเรือนจะเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์การเกษตร เฉลี่ยร้อยละ 26.98 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เฉลี่ยร้อยละ 24.54 ธ.ก.ส. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เฉลี่ยร้อยละ 24.34 และ 24.14 ของจำนวนครัวเรือน ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

สภาพปัญหาของเนื้อที่ดินของเกษตรกร ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.00 ไม่มีปัญหา อีกร้อยละ 23.00 มีปัญหา โดยปัญหาที่พบ คือเป็นดินเปรี้ยว เฉลี่ยร้อยละ 80.00 เป็นดินเสื่อม/ดินลูกรัง เฉลี่ยร้อยละ 20.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ร้อยละของคนในครัวเรือนแยกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

หน่วย : ร้อยละ	
รายการ	เฉลี่ย
1. การเป็นสมาชิกกลุ่ม	96.32
1.1 สมาชิก ธ.ก.ส.	24.34
1.2 กลุ่มเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์การเกษตร	26.98
1.3 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	24.14
1.5 อื่น ๆ (กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ / กลุ่มแม่บ้าน และอื่นๆ)	24.54
2. ไม่ได้เป็นสมาชิก	3.68
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ (เกษตรกร 1 รายเป็นสมาชิกมากกว่า 1 สถาบัน)

3.3 รายได้ - รายจ่ายเงินสดครัวเรือน

จากการศึกษาครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายได้-รายจ่ายเงินสดครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย รายได้เงินสดทางการเกษตรและนอกเกษตร รายจ่ายเงินสดทางการเกษตรและนอกเกษตร โดยรายได้-รายจ่ายดังกล่าว จะนำไปสู่การวิเคราะห์หา รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน รายได้เงินสดสุทธิต่อคน และเงินสดคงเหลือก่อนชำระหนี้ หรือเงินออม ดังนี้

3.3.1 รายได้เงินสด

รายได้เงินสดรวม

พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่ในโครงการฯ มีรายได้เงินสดรวมเฉลี่ยครัวเรือนละ 326,363.16 บาท ในจำนวนนี้เป็นรายได้เงินสดทางการเกษตร เฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 199,941.72 บาท หรือร้อยละ 61.26 ของรายได้เงินสดรวม ที่เหลือร้อยละ 38.74 เป็นเงินได้จากการทำกิจกรรมนอกการเกษตร (ตารางที่ 3) สำหรับองค์ประกอบของรายได้เงินสดทางการเกษตรและรายได้เงินสดนอกการเกษตร มีดังนี้

1) องค์ประกอบของรายได้เงินสดทางการเกษตร

จากรายได้เงินสดทางการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 199,941.72 บาท พบว่า ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการขายผลผลิตทางพืช ประมาณร้อยละ 73.00 ของรายได้ทางการเกษตรทั้งหมด แหล่งรายได้ทางพืช ประมาณร้อยละ 35.45 ได้จากการขายผลผลิตไม้ยืนต้น คือ ปาล์มน้ำมัน รองลงมาร้อยละ 21.40 คือ ข้าวนาปี ยางพารา ร้อยละ 15.48 ข้าวนาปรัง ร้อยละ 9.08 พืชผัก 6.63 ไม้ผลอื่นๆ ร้อยละ 5.50 และไร่นาสวนผสม ร้อยละ 3.53 ตามลำดับ (ตารางที่ 4) ซึ่งรวมแล้วมีมูลค่าประมาณ 145,951.46 บาทต่อ

คร้วเรือน ในส่วนของรายได้จากการขายผลผลิตทางประมง ประมาณ ร้อยละ 18.21 ของรายได้ทางการเกษตรทั้งหมด แหล่งรายได้ทางประมง พบว่าร้อยละ 71.72 เป็นรายได้จากการขายปลาชนิดต่างๆ รองลงมาเป็นรายได้จากการขายกุ้งขาวแวนนาไมท์ ปู และกบ ร้อยละ 22.52 ,3.95 และ1.81 ตามลำดับ (ตารางที่ 6) ส่วนที่เหลือร้อยละ 8.79 เป็นรายได้จากการขายผลผลิตทางสัตว์ ซึ่งมีประมาณ 17,576.63 บาทต่อคร้วเรือน แหล่งรายได้ทางสัตว์ พบว่าร้อยละ 57.03 เป็นรายได้จากการขายโคเนื้อ รองลงมาเป็นรายได้จากการขายสุกร แพะ ไก่พื้นเมือง และเป็ด คิดเป็นร้อยละ 30.09, 6.98, 5.10 และ 2.24 ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

2) องค์ประกอบของรายได้เงินสดนอกการเกษตร

จากรายได้เงินสดนอกการเกษตร เฉลี่ยคร้วเรือนละ 126,421.44 บาท หรือร้อยละ 38.74 ของรายได้ทั้งหมด พบว่า ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการรับจ้างนอกการเกษตร เฉลี่ยคร้วเรือนละ 26,183.47 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.67 รองลงมาเป็นรายได้จากเงินเดือน เฉลี่ยคร้วเรือนละ 19,154.21 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.97 อื่นๆ นอกเกษตรในฟาร์ม เฉลี่ยคร้วเรือนละ 12,140.00 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.29 กำไรจากการค้าขาย เฉลี่ยคร้วเรือนละ 10,252.11 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.23 ลูกหลานส่งให้ เฉลี่ยคร้วเรือนละ 7,935.79 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.69 และอื่นๆ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 3 รายได้ - รายจ่ายเงินสดคร้วเรือน

รายการ	รวม	
	เป็นเงิน (บาท/คร้วเรือน)	ร้อยละ
1.รายได้เงินสดรวม	326,363.16	100
2.รายได้เงินสดทางการเกษตร	199,941.72	61.26
- ทางพืช	145,951.46	73.00
- ทางสัตว์	17,576.63	8.79
- ประมง	36,413.63	18.21
3.รายได้เงินสดนอกการเกษตร	126,421.44	38.74
4.รายจ่ายเงินสดรวม	274,953.09	100
5.รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	106,823.33	38.85
- ทางพืช	67,820.70	63.49
- ทางสัตว์	12,437.58	11.64
- ประมง	26,565.05	24.87
6.รายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร	168,129.76	61.15
7.รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร	93,118.39	
8.รายได้เงินสดสุทธิคร้วเรือน	219,539.83	
9.รายได้เงินสดสุทธิต่อคน	58,857.86	
10.เงินสดคงเหลือก่อนชำระหนี้หรือเงินออม	51,410.07	

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร = รายได้เงินสดทางการเกษตร - รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร

รายได้เงินสดสุทธิคร้วเรือน = รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร + รายได้เงินสดนอกการเกษตร

เงินสดคงเหลือก่อนชำระหนี้ = รายได้เงินสดสุทธิคร้วเรือน - รายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร

ตารางที่ 4 รายได้-รายจ่าย และรายได้สุทธิทางพืชของครัวเรือนเกษตรกร

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	รวมรายได้ทางพืช		รวมรายจ่ายทางพืช		รายได้สุทธิด้านพืช
	เป็นเงิน	ร้อยละ	เป็นเงิน	ร้อยละ	
นาปี	31,231.36	21.40	26,975.50	39.77	4,255.86
นาปรัง	13,249.28	9.08	11,311.40	16.68	1,937.88
ยางพารา	22,589.79	15.48	4,083.79	6.02	18,505.99
ปาล์มน้ำมัน	51,738.26	35.45	17,400.58	25.66	34,337.68
ไร่จาก	1,026.32	0.70	80.16	0.12	946.16
มังคุด	2,643.16	1.81	200.53	0.30	2,442.63
ไม้ผลอื่นๆ (เงาะ ลองกอง ส้มโอ)	8,025.58	5.50	593.84	0.88	7,431.74
มะพร้าว	395.68	0.27	124.11	0.18	271.57
พืชผัก	9,682.34	6.63	4,234.39	6.24	5,447.95
พืชไร่ (อ้อย)	210.53	0.14	73.26	0.11	137.27
สวนผสม	5,159.16	3.53	2,743.13	4.04	2,416.03
รวมพืช	145,951.46	100.00	67,820.70	100.00	78,130.75

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 5 รายได้-รายจ่าย และรายได้สุทธิทางปศุสัตว์ของครัวเรือนเกษตรกร

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	รวมรายได้ทางปศุสัตว์		รวมรายจ่ายทางปศุสัตว์		รายได้สุทธิทางปศุสัตว์
	เป็นเงิน	ร้อยละ	เป็นเงิน	ร้อยละ	
โคเนื้อ	10,024.74	57.03	3,600.68	28.95	6,424.05
สุกร	5,289.47	30.09	4,055.42	32.61	1,234.05
แพะ	1,226.32	6.98	880.63	7.08	345.68
ไก่พื้นเมือง	896.58	5.10	3,015.05	24.24	-2,118.47
เป็ด	139.53	0.79	885.79	7.12	-746.26
รวมปศุสัตว์	17,576.63	100.00	12,437.58	100.00	5,139.05

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 6 รายได้-รายจ่าย และรายได้สุทธิทางประมงของครัวเรือนเกษตรกร

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	รวมรายได้ทางประมง		รวมรายจ่ายทางประมง		รายได้สุทธิทางประมง
	เป็นเงิน	ร้อยละ	เป็นเงิน	ร้อยละ	
กุ้ง	8,202.05	22.52	7,452.63	28.05	749.42
ปลาต่างๆ	26,114.21	71.72	18,642.68	70.18	7,471.53
ปู	1,439.47	3.95	452.11	1.70	987.37
กบ	657.89	1.81	17.63	0.07	640.26
รวมประมง	36,413.63	100.00	26,565.05	100.00	9,848.58

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 7 รายได้อื่นของครัวเรือน

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	รวม	
	เป็นเงิน	ร้อยละ
รายได้อื่นทางการเกษตร	35,093.81	27.76
ค่าเช่าที่ดินการเกษตร	331.58	0.94
ขายพันธุ์พืช	313.68	0.89
แปรรูปจากผลผลิตในฟาร์ม	315.79	0.90
อื่นๆ	4,190.00	11.94
คนในครัวเรือนรับจ้างในการเกษตร	15,543.95	44.29
นำเครื่องมือไปรับจ้าง	6,526.32	18.60
นำพาหนะรับจ้างขนผลผลิต	127.37	0.36
ได้รับเงินช่วยเหลือด้านเกษตร	6,213.54	17.71
หัตถกรรม/OTOP	315.79	0.90
กำไรจากการค้าขาย	726.32	2.07
อื่นๆ เกษตรนอกฟาร์ม	489.47	1.39
รายได้อื่นนอการเกษตร	91,327.63	72.24
กำไรจากการค้าขาย	10,252.11	11.23
ให้บริการนอการเกษตร	442.11	0.48
หัตถกรรม/อุตสาหกรรมครัวเรือน	2,259.21	2.47
อื่นๆ นอกเกษตรในฟาร์ม	12,140.00	13.29
คนในครัวเรือนรับจ้างนอการเกษตร	26,183.47	28.67
ได้รับการช่วยเหลือ	6,588.42	7.21
เงินชดเชยโบนัส นายหน้า	2,185.26	2.39
เงินเดือน	19,154.21	20.97
เงินพนัน หวย	3,138.95	3.44
ดอกเบี้ยย/ปันผล	76.53	0.08
ลูกหลานส่งให้	7,935.79	8.69
เงินจากพิธีกรรมต่างๆ	11.05	0.01
อื่นๆ นอการเกษตร	960.53	1.05
รวม	126,421.44	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.2 รายจ่ายเงินสด

รายจ่ายเงินสดรวม

รายจ่ายเงินสดรวมของครัวเรือนโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 274,953.09 บาท โดยมีรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 38.85 และรายจ่ายนอการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 61.15 ของรายจ่ายเงินสดรวม (ตารางที่ 3)

1) องค์ประกอบของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร

จากรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 106,823.33 บาท พบว่าร้อยละ 63.49 ของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรเป็นรายจ่ายเพื่อการลงทุนในกิจกรรมการผลิตพืช เฉลี่ยครัวเรือนละ 67,820.70 บาท พบว่า ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุนทำกิจกรรมการเกษตร คือ ค่าปุ๋ย ค่าจ้างเก็บเกี่ยว ค่าพันธุ์พืช ค่าเตรียมแปลงปลูก ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าสารเคมี ส่วนรายจ่ายเพื่อการลงทุนในกิจกรรมประมง พบว่าร้อยละ 24.87 ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายในกิจกรรมการประมง เฉลี่ยครัวเรือนละ 26,565.05 บาท ส่วนที่เหลือร้อยละ 11.64 เป็นกิจกรรมการผลิตสัตว์ ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายในเรื่องของการซื้อพันธุ์สัตว์ อาหาร ค่าวัสดุ โดยเป็นรายจ่ายทางสัตว์ เฉลี่ยครัวเรือนละ 12,437.58 บาท

2) องค์ประกอบของรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร

จากรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ยครัวเรือนละ 168,129.76 บาท นั้น พบว่าองค์ประกอบส่วนใหญ่ของรายจ่ายนอกการเกษตร ร้อยละ 30.40 เป็นค่าอาหารประเภททำจากแป้ง เนื้อสัตว์ สัตว์น้ำ โปรตีน ไขมัน และผักผลไม้ต่างๆ คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยครัวเรือนละ 49,740.26 บาท รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ร้อยละ 10.56 เฉลี่ยครัวเรือนละ 17,282.74 บาท ค่าเชื้อเพลิง/ไฟฟ้า ร้อยละ 8.94 เฉลี่ยครัวเรือนละ 14,626.32 บาท ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ร้อยละ 6.35 คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยครัวเรือนละ 10,395.79 บาท (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 รายจ่ายอื่นของครัวเรือน

รายการ	หน่วย : บาท/ครัวเรือน	
	เป็นเงิน	ร้อยละ
รายจ่ายอื่นทางการเกษตร	4,511.85	2.68
ค่าใช้จ่ายในการแปรรูปผลผลิตในฟาร์ม	886.47	19.65
ค่าซ่อมเครื่องจักร/โรงเรือน	1,166.58	25.86
ค่าเช่าเครื่องจักร/โรงเรือน	26.32	0.58
ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ที่ใช้ในภาคเกษตร (รวม)	157.89	3.50
ค่าบุกเบิกที่ดินเกษตร	0.00	0.00
ค่าไถถอนที่ดินเกษตร	0.00	0.00
ค่าซื้อที่ดินเกษตร	2.29	0.05
ซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์เกษตร	935.79	20.74
อุปกรณ์ ระบบน้ำเกษตร	81.58	1.81
ค่าภาษีที่ดินเกษตร	66.22	1.47
ค่าเช่าที่ดินเกษตร	234.24	5.19
อื่นๆ	118.42	2.62
ค่าใช้จ่ายในการแปรรูปสินค้าจากผลผลิตนอกฟาร์ม	738.16	16.36
ค่าใช้จ่ายในการนำหัตถกรรม/อุตสาหกรรมในครัวเรือน	0.00	0.00
ค่าบริการทางการเกษตร	0.00	0.00
อื่นๆ เกษตรนอกฟาร์ม	97.89	2.17

ตารางที่ 8 รายจ่ายอื่นของครัวเรือน (ต่อ)

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	รวมเฉลี่ย	
	เป็นเงิน	ร้อยละ
รายจ่ายนอกการเกษตร	163,617.91	97.32
ข้าวสารซื้อ	7,198.06	4.40
อาหารทำจากแป้ง ,ค่าเนื้อสัตว์/สัตว์น้ำ/โปรตีนจากพืช และไขมัน ,ผักต่างๆ/ผลไม้ต่างๆ	49,740.26	30.40
เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์	8,079.21	4.94
เครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์	3,097.03	1.89
ยาสูบ/หมากพลู	4,645.51	2.84
บริโภคอื่นๆ	520.53	0.32
เสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม	3,045.68	1.86
เครื่องแต่งกายเสริมสวย/เครื่องประดับ	757.89	0.46
สุขภัณฑ์ (สบู่ ผงซักฟอก ฯลฯ)	7,264.21	4.44
ค่าที่อยู่อาศัย (สร้าง/ซ่อม)	10,395.79	6.35
ค่าเชื้อเพลิง ไฟฟ้า	14,626.32	8.94
ค่าน้ำประปา	7,654.19	4.68
เครื่องมือ/เครื่องใช้/เฟอร์นิเจอร์	602.63	0.37
ค่ารักษาพยาบาล	1,702.21	1.04
ค่าพาหนะ-สื่อสาร	5,273.01	3.22
ซื้อยานพาหนะ/ค่าซ่อม	3,533.68	2.16
บริจาค/ทำบุญประเพณี	11,865.79	7.25
การศึกษา	17,282.74	10.56
เสียงโศก/มหรสพ	4,852.42	2.97
ค่าภาษีที่ดินนอกเกษตร/เบี้ยประกัน	373.68	0.23
ค่าเช่าที่ดินนอกเกษตร	189.47	0.12
ค่าซื้อที่ดินนอกเกษตร	0.00	0.00
ค่าดอกเบี่ยนอกเกษตร	0.00	0.00
อื่นๆ นอกการเกษตร	505.26	0.31
รวม	168,129.76	100

ที่มา : จากการสำรวจ

3.4 รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน

3.4.1 รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนรวม

เมื่อนำรายได้เงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรมาหักกลับกัน ปรากฏว่าครัวเรือนเกษตรในพื้นที่โครงการฯ มีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 93,118.39 บาท เมื่อรวมรายได้เงินสดนอกการเกษตรแล้ว ครัวเรือนเกษตรกรจะมีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 219,539.83 บาท และมีรายได้เงินสดสุทธิเฉลี่ยต่อคน 58,857.86 บาท และเมื่อนำรายจ่ายที่ใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน หรือรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร มาหักออกจากรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน ปรากฏว่าครัวเรือนเกษตรในพื้นที่โครงการฯ มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ หรือเงินออมเท่ากับ 51,410.07 บาท (ตารางที่ 3)

3.5 ทรัพย์สินของครัวเรือน

ในการสำรวจทรัพย์สินในช่วงปีการเพาะปลูก 2559/2560 ของครัวเรือนเกษตรที่อยู่ในพื้นที่โครงการฯ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มครัวเรือนเกษตรที่สำรวจมีทรัพย์สิน คิดเป็นมูลค่าประมาณครัวเรือนละ 3,999,415.21 บาท ทรัพย์สินที่เกษตรกรครอบครองอยู่มีทั้งทรัพย์สินทางการเกษตร และทรัพย์สินนอกการเกษตร ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนของทรัพย์สินทางการเกษตรประมาณ 3,173,588.37 บาท หรือร้อยละ 79.35 ของมูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด ประกอบด้วยทรัพย์สินคงที่ ร้อยละ 94.13 ทรัพย์สินดำเนินงาน ร้อยละ 2.56 และทรัพย์สินหมุนเวียนร้อยละ 3.31 ของมูลค่าทรัพย์สินทางการเกษตร ส่วนทรัพย์สินนอกการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 20.65 ของมูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด โดยทรัพย์สินที่มีมูลค่าค่อนข้างสูง คือที่ดินทางการเกษตร (ที่สวนที่นา) และบ้าน รั้ว ที่ดินนอกการเกษตร ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

3.6 หนี้สินของครัวเรือน

ครัวเรือนเกษตรในพื้นที่โครงการฯ มีหนี้สินในช่วงปลายปีเพาะปลูก 2559/60 เฉลี่ยครัวเรือนละ 155,340.53 บาท จากจำนวนหนี้สินทั้งหมด แหล่งเงินกู้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรมาจากการกู้จาก ธกส. รองลงมาเป็นการกู้จากกองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ / กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ธนาคารพาณิชย์ ญาติพี่น้อง และอื่นๆ โดยคิดอัตราดอกเบี้ย เฉลี่ยร้อยละ 8 บาท/ปี ระยะเวลาของการกู้ยืมเป็นการกู้ยืมระยะสั้นและระยะปานกลาง สำหรับวัตถุประสงค์ของการกู้ส่วนใหญ่ คือเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมทางการเกษตร เช่น ค่าปุ๋ย ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตร เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เพื่อการศึกษา สร้าง/ซ่อมที่อยู่อาศัย ซื้อเครื่องจักร/อุปกรณ์ และซื้อที่ดินทางการเกษตร เป็นต้น โดยในระหว่างปีมีการชำระหนี้คืนบางส่วนด้วย (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 9 มูลค่าทรัพย์สินปลายปีของครัวเรือนเกษตรแยกตามชนิดทรัพย์สิน

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	รวมเฉลี่ย	
	มูลค่า	ร้อยละ
รวมทรัพย์สินทั้งหมด (1)+(2)+(3)+(4)	3,999,415.21	100.00
รวมทรัพย์สินทางการเกษตร (1)+(2)+(3)	3,173,588.37	79.35
รวมทรัพย์สินนอการเกษตร (4)	825,826.84	20.65
ทรัพย์สินทางการเกษตร (1)+(2)+(3)	3,173,588.37	100.00
(1) ทรัพย์สินคงที่	2,987,455.26	94.13
ที่ดินทำนา	743,876.32	24.90
ที่ดินทำไร่	81,526.32	2.73
ที่ดินไม่ผลไม้ยืนต้น	1,796,142.11	60.12
ที่ดินปลูกผัก	80,710.53	2.70
ที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	14,473.68	0.48
โรงเรือน/ยุ้งฉาง+ที่ดิน	1,436.84	0.05
คอกสัตว์/โรงเรือน อุปกรณ์	21,986.84	0.74
บ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	190,565.79	6.38
อื่นๆ	56,736.84	1.90
(2) ทรัพย์สินดำเนินงาน	81,198.95	2.56
รถไถเดินตาม	9,531.58	11.74
รถไถ 4 ล้อ	36,842.11	45.37
รถอีแต่น/รถบรรทุก	8,848.42	10.90
เครื่องสูบน้ำ/ปั้ม	5,297.89	6.52
มอเตอร์สูบน้ำ	1,112.63	1.37
เครื่องพ่นยา	784.21	0.97
อุปกรณ์การให้น้ำ	1,721.05	2.12
จักรรีดยางพร้อมอุปกรณ์	124.74	0.15
เครื่องบดอาหารสัตว์	165.79	0.20
เรือพาย/เรือยนต์	454.21	0.56
รถจักรยานยนต์	6,500.00	8.01
รถเข็น/จักรยาน	202.63	0.25
อุปกรณ์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	7,413.16	9.13
อื่นๆ	2,200.53	2.71

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 9 มูลค่าทรัพย์สินปลายปีของครัวเรือนเกษตรแยกตามชนิดทรัพย์สิน (ต่อ)

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	รวมเฉลี่ย	
	มูลค่า	ร้อยละ
(3) ทรัพย์สินหมุนเวียน	104,934.16	3.31
เงินสดในมือ	1,439.26	1.37
เงินสดในธนาคาร	67,145.00	63.99
เช็ค/ตั๋วสัญญาใช้เงิน	42.11	0.04
มูลค่าปัจจัยคงเหลือ (ปุ๋ยยา)	2,184.16	2.08
ผลผลิตพืชคงเหลือ	2,131.53	2.03
ผลผลิตปศุสัตว์คงเหลือ	30,044.74	28.63
อื่นๆ	1,947.37	1.86
(4) ทรัพย์สินนอกการเกษตร	825,826.84	100.00
บ้าน/รั้ว/ที่อยู่อาศัย	647,157.89	77.47
ที่ดินนอกการเกษตร	44,526.32	5.33
รถจักรยานยนต์	17,426.32	2.09
รถยนต์/รถบรรทุก	94,621.05	11.33
เรือพาย/เรือยนต์	350.00	0.04
เครื่องใช้ไฟฟ้า/เตาแก๊ส/จักรเย็บผ้า/เฟอร์นิเจอร์/ตู้เสื้อผ้า/ เครื่องปั้มน้ำ/มอเตอร์	16,785.79	2.01
โทรศัพท์	2,893.68	0.35
เครื่องมือ/เครื่องจักรอื่นๆ	805.26	0.10
สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ	50.00	0.01
เครื่องคอมพิวเตอร์	1,168.42	0.14
อื่นๆ นอกเกษตร	42.11	0.01

ที่มา : จากการสำรวจ

3.7 มูลค่าทรัพย์สินสุทธิและความสามารถในการชำระหนี้สิน

เมื่อนำมูลค่าทรัพย์สินและหนี้สินมาพิจารณาพร้อมกันเพื่อดูฐานะความมั่นคง และความสามารถในการชำระคืนเงินที่กู้ยืม โดยพิจารณาจากดัชนีชี้วัดที่สำคัญ คือ มูลค่าทรัพย์สินเกษตรสุทธิ และสัดส่วนทรัพย์สินต่อหนี้สิน ในภาพรวมของครัวเรือนในพื้นที่โครงการฯ พบว่าทุกครัวเรือนมีมูลค่าทรัพย์สินเกษตรสุทธิเป็นค่าบวก รวมทั้งสัดส่วนสุทธิ สัดส่วนดำเนินการ และสัดส่วนหมุนเวียน ยังคงมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 1 ประกอบกับค่าของ Debt-Equity Ratio ค่อนข้างต่ำ แสดงว่าเกษตรกรทุกครัวเรือนมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และมีความสามารถหาเงินมาชำระคืนเงินกู้ได้ไม่ว่าจะเป็นหนี้สินระยะสั้น หรือระยะยาว โดยมีสัดส่วนสุทธิ อยู่ที่ 20.43 (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 มูลค่าทรัพย์สินสุทธิและความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกร

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	เฉลี่ย
ทรัพย์สินปลายปี	3,999,415.21
- ทรัพย์สินเกษตร	3,173,588.37
- ทรัพย์สินนอกเกษตร	825,826.84
หนี้สินปลายปีรวม	155,340.53
ทรัพย์สินเกษตรสุทธิ	3,018,247.84
สัดส่วนสุทธิ	20.43
สัดส่วนดำเนินการ	11.98
สัดส่วนหมุนเวียน	17.97
Debt-Equity Ratio	0.05

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : ทรัพย์สินเกษตรสุทธิ = ทรัพย์สินทางการเกษตร - หนี้สิน

สัดส่วนสุทธิ = ทรัพย์สินเกษตร/หนี้สิน

สัดส่วนดำเนินการ = (ทรัพย์สินดำเนินการ+ทรัพย์สินหมุนเวียน) / (หนี้สินระยะปานกลาง+ ระยะสั้น)

สัดส่วนหมุนเวียน = ทรัพย์สินหมุนเวียน / หนี้สินระยะสั้น

Debt-Equity Ratio = หนี้สินทั้งหมด / ทรัพย์สินเกษตรสุทธิ

บทที่ 4 สรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุป

4.1.1 สภาพครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ถือครองการเกษตรและการเป็นสมาชิกสถาบัน

ครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.73 คนต่อครัวเรือน และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 56.32 ได้รับการศึกษาในเกณฑ์ภาคบังคับ พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 23.95 ไร่ต่อครัวเรือน และเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทานเฉลี่ย 12.05 ไร่ต่อครัวเรือน เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน เฉลี่ย 8.76 ไร่ต่อครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสถาบัน ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของ ธกส. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ตามลำดับ

4.1.2 รายได้ - รายจ่ายเงินสดครัวเรือน

1. รายได้เงินสด

ครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในโครงการฯ มีรายได้เงินสด รวมเฉลี่ยครัวเรือนละ 326,363.16 บาท ในจำนวนนี้เป็นรายได้เงินสดทางการเกษตร เฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 199,941.72 บาท โดยรายได้เงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการขายผลผลิตทางพืช ซึ่งได้จากการขายปาล์ม น้ำมัน ข้าววนาปี รองลงมา คือ ผลผลิตยางพารา รวมแล้วมีมูลค่า 145,951.46 บาทต่อครัวเรือน ส่วนของรายได้จากการขายผลผลิตทางประมง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการขายผลผลิตกุ้งขาวแวนาไมท์ และปลากระพง รวมแล้วมีมูลค่า 36,413.63 บาทต่อครัวเรือน ด้านปศุสัตว์มีรายได้จากการขาย โคเนื้อ สุกร ไก่พื้นเมือง แพะและเป็ด รวมมูลค่า 17,576.63 บาทต่อครัวเรือน

ส่วนรายได้เงินสดนอกการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 126,421.44 บาท พบว่าส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการรับจ้างนอกการเกษตร รองลงมาเป็นรายได้จากเงินเดือน อื่นๆ นอกเกษตรในฟาร์ม รายได้จากกำไรจากการค้าขาย และลูกหลานส่งให้ เป็นต้น

2. รายจ่ายเงินสด

รายจ่ายเงินสดรวมของครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 274,953.09 บาท ในจำนวนนี้เป็นรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 106,823.33 บาท ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายเพื่อการลงทุนในกิจกรรมการผลิตพืช เฉลี่ยครัวเรือนละ 67,820.70 บาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้จ่ายในเรื่องการซื้อปุ๋ยเคมี ค่าจ้างเก็บเกี่ยว ค่าพันธุ์พืช ค่าเตรียมแปลงปลูก ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและค่าสารเคมี ด้านรายจ่ายในกิจกรรมประมง เฉลี่ยครัวเรือนละ 26,565.05 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อพันธุ์กุ้ง อาหาร ค่าวัสดุ และค่าจ้างลอกบ่อที่เหลือเป็นกิจกรรมด้านปศุสัตว์ เฉลี่ยครัวเรือนละ 12,437.58 บาท ส่วนรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 168,129.76 บาท พบว่า องค์กรประกอบส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายค่าอาหารที่ทำจากแป้ง เนื้อสัตว์ สัตว์น้ำ โปรตีน ผักผลไม้ ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ค่าซื้อเพลิง/ไฟฟ้า และซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

4.1.3 รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน

ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ มีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 93,118.39 บาท เมื่อรวมรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตรแล้ว ครัวเรือนเกษตรกรจะมีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 219,539.83 บาท และมีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ หรือเงินออมเท่ากับ 51,410.07 บาท

4.1.4 ทรัพย์สิน หนี้สินของครัวเรือน และความสามารถในการชำระหนี้สิน

ครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่โครงการฯ พบว่า มีทรัพย์สิน คิดเป็นมูลค่าประมาณ ครัวเรือนละ 3,999,415.21 บาท ทรัพย์สินที่เกษตรกรครอบครองอยู่มีทั้งทรัพย์สินทางการเกษตร และทรัพย์สินนอกรการเกษตร โดยทรัพย์สินที่มีมูลค่าค่อนข้างสูง คือ ที่ดินทางการเกษตร (ที่ดินไม่ผล-ไม่ยืนต้น ที่นา) บ้าน รั้ว และที่อยู่อาศัย

ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ มีหนี้สิน เฉลี่ยครัวเรือนละ 155,340.53 บาท หนี้สินส่วนใหญ่มาจากแหล่งเงินกู้จาก ธกส. รองลงมาเป็นการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร ธนาคารพาณิชย์ ญาติพี่น้อง และอื่นๆ โดยคิดอัตราดอกเบี้ย เฉลี่ยร้อยละ 8 บาทต่อปี ระยะเวลาของการกู้ยืมเป็นการกู้ยืมระยะสั้น และระยะปานกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมทางการเกษตร เช่น ค่าปุ๋ย ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตร ใช้จ่ายในครัวเรือน และในระหว่างปีได้มีการชำระหนี้สินบางส่วนด้วย การศึกษาฐานะความมั่นคง และความสามารถในการชำระคืนเงินที่กู้ยืม พบว่ามีความมั่นคงในทรัพย์สิน และมีความสามารถในการชำระเงินกู้ได้ทุกครัวเรือน เนื่องจากมูลค่าทรัพย์สินสุทธิ ยังคงเป็นค่าบวก และสัดส่วนสุทธิมีค่ามากกว่า 1 คือสัดส่วนสุทธิอยู่ที่ 20.43

บทสรุปผู้บริหาร

ผลการศึกษาศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ในปีเพาะปลูก 2559/2560

การศึกษาศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม ของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ในปีเพาะปลูก 2559/2560 หรือ ศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังก่อนการดำเนินงานตามแผน แม่บทฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบผลการพัฒนาในอนาคตต่อไป

ผลการศึกษาศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ในปีเพาะปลูก 2559/2560 ปรากฏว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัด นครศรีธรรมราช มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.73 คนต่อครัวเรือน และระดับการศึกษาของหัวหน้า ครัวเรือน ร้อยละ 56.32 ได้รับการศึกษาในเกณฑ์ภาคบังคับ พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 23.95 ไร่ต่อครัวเรือน และ เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทาน เฉลี่ย 12.05 ไร่ต่อครัวเรือน เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน เฉลี่ย 8.76 ไร่ต่อครัวเรือน และเป็นพื้นที่อาศัย/ไม่ระบุเขตชลประทาน เฉลี่ย 3.14 ไร่ต่อครัวเรือน การเป็นสมาชิกของ กลุ่มหรือสถาบัน ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของ ชกส. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สหกรณ์ การเกษตร และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ตามลำดับ ทั้งนี้ครัวเรือนเกษตรกร มีรายได้เงินสดรวมเฉลี่ยครัวเรือนละ 326,363.16 บาท ในจำนวนนี้เป็นรายได้เงินสดทางการเกษตร เฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 199,941.72 บาท และรายได้เงินสดนอกการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 126,421.44 บาท และมีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ หรือเงินออมเท่ากับ 51,410.07 บาท

ด้านทรัพย์สิน หนี้สินของครัวเรือนและความสามารถในการชำระคืนหนี้สิน พบว่า ครัวเรือนเกษตรกร มีทรัพย์สิน คิดเป็นมูลค่าประมาณครัวเรือนละ 3,999,415.21 บาท ทรัพย์สินที่เกษตรกรครอบครองอยู่มีทั้ง ทรัพย์สินทางการเกษตร และทรัพย์สินนอกการเกษตร โดยทรัพย์สินที่มีมูลค่าค่อนข้างสูง คือ ที่ดินทาง การเกษตร (ที่ดินไม่ผล-ไม่ยืนต้น ที่นา) บ้าน รั้ว และที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ ครัวเรือนเกษตรกร มีหนี้สิน เฉลี่ย ครัวเรือนละ 155,340.53 บาท หนี้สินส่วนใหญ่มาจากแหล่งเงินกู้จาก ชกส. รองลงมาเป็นการกู้เงินจาก กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร ธนาคารพาณิชย์ ญาติพี่น้อง และอื่นๆ โดยคิดอัตราดอกเบี้ย เฉลี่ยร้อยละ 8 บาทต่อปี การศึกษาฐานะความมั่นคง และความสามารถในการชำระคืนเงินที่กู้ยืม พบว่ามีความมั่นคงใน ทรัพย์สิน และมีความสามารถในการชำระเงินกู้ได้ทุกครัวเรือน เนื่องจากมูลค่าทรัพย์สินสุทธิ ยังคงเป็นค่า บวก และสัดส่วนสุทธิตามค่ามากกว่า 1 คือสัดส่วนสุทธิอยู่ที่ 20.43

บรรณานุกรม

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร : รายงานผลการศึกษาภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตร ปี
เพาะปลูก 2558/59 และ 2559/2560 ศูนย์สารสนเทศการเกษตร
กรมการพัฒนาชุมชน : <http://www.moi.go.th/province/422.pdf>. กระทรวงมหาดไทย
ศูนย์อำนวยการและประสานการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ :
<http://www.pncenter.com>
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (ร่าง) แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปาก
พนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. 2560-2564